

Kilka słów o azbeście

Agata Zaborowska, st. spec. ds. ochrony krajobrazu, wartości historycznych i kulturowych w
ZPKWŁ OT PKWŁ

Słowo azbest pojawia się w ostatnich latach co raz częściej w prasie, mediach czy Internecie. Czym zatem jest azbest, skąd wzięła się jego „zła sława”, a przede wszystkim czy i w jaki sposób możemy się go pozbyć z naszych domów? Aby odpowiedzieć na te pytania należy najpierw dowiedzieć się co to jest azbest i jaka jest jego budowa.

Terminem azbest określamy ogół minerałów krzemianowych o włóknistej budowie. Zaliczamy do nich azbesty właściwe, wśród których wyróżnić można dwie grupy mineralne: serpentyny i amfibole oraz materiały azbestopodobne. W Polsce najczęściej używany był azbest biały (chryzotylowy), rzadziej, dużo bardziej niebezpieczny, azbest niebieski.

Do najważniejszych właściwości fizycznych azbestu zaliczyć można przede wszystkim: dużą odporność na działanie wysokich i niskich temperatur, małe przewodnictwo elektryczne, znaczną rozciągliwość, elastyczność, a nawet właściwości dźwiękochłonne. Powyższe cechy sprawiły, iż materiał ten znalazł szerokie zastosowanie w przemyśle budowlanym, chemicznym, czy energetyce.

Jednak włóknista budowa azbestu jest także przyczyną jego szkodliwości. Mikroskopijnej wielkości włókna na skutek uszkodzeń mechanicznych trafiają do powietrza i wraz z nim przedostają się do organizmu człowieka, a następnie gromadzą w płucach gdzie przyczyniają do powstania groźnych dla zdrowia i życia człowieka chorób. Choroby te mogą się rozwinąć po wielu latach od pierwszego kontaktu z azbestem.

Warto więc wiedzieć w jakich wyrobach może znajdować się azbest. Najwięcej elementów zawierających azbest używano w budownictwie, głównie w postaci płyt elewacyjnych i pokryć dachowych (tzn. eternit), ale także jako materiał izolacyjny, do osłony przewodów ciepłowniczych i wentylacyjnych, w rurach, uszczelkach itp. Odnaleźć go można w wielu przedmiotach codziennego użytku m.in.: suszarkach do włosów, grzejnikach elektrycznych, suszarkach na pranie, lodówkach, bojlerach, grzejnikach i wielu innych.

Przykłady materiałów lub produktów zawierających azbest w zastosowaniach domowych i ogólnych:

Materiał zawierający azbest	Urządzenia gospodarstwa domowego
Izolacja termiczna i produkty odporne na tarcie, papier azbestowy, formy do części, tarcze hamulcowe, uszczelki i uszczelnienia z prasowanego włókna lub polimerów, uszczelki i uszczelnienia pokryte gumą	Suszarki do włosów, grzejniki elektryczne, tostery, pralki, suszarki na pranie, zmywarki do naczyń, lodówki i zamrażalniki
Płyty izolacyjne, cement ognioodporny, uszczelnienia z prasowanego włókna lub z polimerów, uszczelnienia pokrywane gumą	Kuchenki, kominki
Tektura	Podkładki pod naczynia
Papier, tektura, cement azbestowy	Deski do prasowania
Tkaniny azbestowe	Rękawice żaroodporne, koce przeciwpożarowe
Panele z włókna, czasami przykrywane siatką z drutu lub włókna szklanego	Grzejniki gazowe
Papier pokrywany aluminium, tkaniny i płyty izolacyjne	Piece gazowe
Gips azbestowy	Bojlery, rury
Bloki izolacyjne, płyty izolacyjne, papier, podkładki z prasowanego włókna, podkładki gumowe/polimerowe	Elektryczne ogrzewacze akumulacyjne
Podkładki	Grzejniki
Produkty odporne na tarcie	Urządzenia użytku ogólnego Tarcze hamulcowe, sprzęgła w ciężarówkach, samochodach i innych pojazdach

Źródło: Broszura „Co z tym azbestem?” Federacja Zielonych „Gaja”

Wykaz przedmiotów mogących

zawierać azbest przedstawia powyższa tabela.

Wszystkie te wyroby podzielone zostały na dwie grupy, w zależności od ilości użytego azbestu, na wyroby „miękkie” i „twarde”. Do pierwszego rodzaju zaliczamy produkty zawierające powyżej 20 % azbestu. Cechuje je duża szkodliwość dla zdrowia i łatwo ulegają różnego rodzaju uszkodzeniom mechanicznym. Do drugiej grupy należą wyroby, w których zawartość azbestu nie przekracza 20 %. Są one nieco mniej szkodliwe, ale ich mechaniczna obróbka stwarza zagrożenie dla zdrowia ludzi.

W obawie przed skutkami stosowania produktów zawierających azbest zaczęto wprowadzać regulacje prawne, które początkowo jedynie ograniczały używanie wyrobów azbestowych, by ostatecznie całkowicie zakazać ich stosowania. Takie regulacje wynikają m.in.: z ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Na mocy tej ustawy w roku 1998 zakończono produkcję płyt azbestowo – cementowych, a w 1999 roku zakazano obrotu azbestem i wyrobami go zawierającymi.

Wymienione zakazy wykluczają możliwość dalszego wprowadzania azbestu do środowiska, jednak nie eliminują go z niego całkowicie.

Pozostaje bowiem problem, co zrobić z już istniejącymi materiałami zawierającymi azbest? Właśnie w celu całkowitego usunięcia i unieszkodliwienia wyrobów i odpadów zawierających azbest w roku 2002 Rada Ministrów przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na

Fot.1. Azbestowy dach na budynku (fot. A. Zaborowska).

terytorium Polski”. W roku 2009 dokument ten został zastąpiony „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Jego głównym celem jest nie tylko usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest, ale także minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu oraz likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko. Pierwszym etapem realizacji tego przedsięwzięcia będzie dokonanie pełnej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, zakładającej nie tylko poznanie ilości tych produktów, ale także ich stanu. Program przewiduje także wsparcie finansowe dla działań jednostek samorządu terytorialnego.

Zasady bezpiecznego usuwania i zabezpieczania produktów zawierających azbest reguluje rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r., które określa m.in.: wymagania w zakresie wykorzystania wyrobów, instalacji i urządzeń zawierających azbest, wymagania dotyczące przemieszczania odpadów zawierających azbest, sposób inwentaryzacji tych wyrobów oraz ich oznaczania.

Każdy właściciel, zarządca lub użytkownik nieruchomości na której znajdują się wyroby

zawierające azbest ma obowiązek sporządzenia informacji o tych wyrobach i miejscu ich wykorzystywania. Informacje taką sporządza się na formularzu będącym załącznikiem do w/w Rozporządzenia Ministra Gospodarki, w dwóch egzemplarzach, z których jeden osoba fizyczna powinna dostarczyć wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta zaś przedsiębiorcy marszałkowi województwa. Drugi egzemplarz należy przechowywać przez okres jednego roku. Informację taką należy złożyć do 31 stycznia każdego roku za ubiegły rok kalendarzowy. Inwentaryzację wyrobów zawierających azbest może, w imieniu posiadacza lub użytkownika, przeprowadzić urząd miasta lub gminy.

Dodatkowo każdy właścicielu, zarządca lub użytkownik nieruchomości na której znajdują się wyroby zawierające azbest ma obowiązek przeprowadzenia kontroli i opisanie jej wyników w formularzu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (formularz jest Załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2012 r.). Taką ocenę stanu powinna dokonać osoba posiadająca odpowiednie kwalifikacje.

W przypadku stwierdzenia na swojej posesji wyrobów zawierających azbest konieczne jest oznakowanie pomieszczeń, w których znajduje się azbest, umieszczenie tej informacji na planach sytuacyjnych oraz umieszczenie instrukcji bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest umieszczonymi wewnątrz lub na zewnątrz budynku.

Kiedy już zdecydujemy się pozbyć azbestu z naszej działki musimy również dokonać kilku formalności. Pierwszą z nich jest zgłoszenie, na odpowiednim formularzu, prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu administracji tj. starosty lub prezydenta miasta na 30 dni przed rozpoczęciem prac. Do prac należy przystąpić po 30 dniach od ich zgłoszenia, jednak nie później niż w dwa lata od tego momentu. Przed upływem 14 dni od zakończenia prac należy o tym powiadomić odpowiedni organ (ten do którego zgłaszaliśmy rozpoczęcie prac).

Fot. 2. Pokrycie azbestowe na budynku gospodarczym (fot. A. Zaborowska).

Kolejnym etapem jest wybór wykonawcy prac, z którym należy zawrzeć umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenie budynków i terenu z azbestu. Musi to być firma posiadająca odpowiednie uprawnienia do wykonywania tego typu robót. Przed przystąpieniem do prac należy odpowiednio przygotować i oznaczyć miejsce ich wykonywania poprzez odizolowanie i ogrodzenie terenu prac, postawienie tablic informacyjnych oraz poinformowanie mieszkańców i użytkowników obiektu. Wszelkie prace muszą być wykonywane metodą „na mokro”, demontowane powinny być całe elementy, jedynie za pomocą narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych. Każdorazowo po zakończeniu prac powinno

być dokonywane usuwanie pozostałości pyłu azbestowego. Powstałe w ten sposób odpady stają się odpadami niebezpiecznymi i powinny być w odpowiedni sposób magazynowane, transportowane i unieszkodliwiane. Przed demontażem i transportem muszą zostać nawilżone, zapakowane w folię i oznaczone specjalnymi naklejkami. Następnie powinny zostać przetransportowane na składowisko przyjmujące odpady zawierające azbest. Wykonawca prac, po ich zakończeniu, powinien przekazać zleceniodawcy świadectwo czystości powietrza, które powinno być przechowywane przez co najmniej 5 lat od zakończenia prac. Ostatnim etapem przedsięwzięcia powinno być poinformowanie odpowiednich organów o zakończeniu przedsięwzięcia.

Niekiedy dopuszcza się dalsze użytkowanie wyrobów zawierających azbest jednak muszą być spełnione odpowiednie warunki; produkt zawierający azbest powinien być w dobrym stanie technicznym, nie mieć żadnych uszkodzeń, może być zabezpieczony poprzez pomalowanie. Dlatego tak istotne jest wykonanie rzetelnej inwentaryzacji, która nie tylko pozwoli ocenić stan produktów i pilność ich usunięcia, ale także stanowi prawne zabezpieczenie dla zarządcy terenu, który na tej podstawie dokonuje stopniowej likwidacji produktów zawierających azbest.

Aby wesprzeć działania mające na celu usuwanie wyrobów zawierających azbest Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi udziela różnego rodzaju dotacji i pożyczek na ten cel. Część z nich skierowana jest do jednostek samorządu terytorialnego lub państwowych jednostek budżetowych, inne do osób fizycznych. Do wyboru są zarówno dotacje na sporządzenie programu usuwania wyrobów zawierających azbest (dotacja ta skierowana jest do jednostek samorządu terytorialnego i pozwala na sfinansowanie do 80 % kosztów zadania), jak i dotacje na usuwanie wyrobów zawierających azbest (dotacja ta skierowana jest do jednostek samorządu terytorialnego oraz państwowych jednostek budżetowych i pozwala na sfinansowanie do 99 % kosztów zadania). Dotacja może również objąć działania z zakresu edukacji ekologicznej. Warunkiem uzyskania przez te jednostki środków finansowych z funduszu ochrony środowiska jest posiadanie planu usuwania wyrobów azbestowych oraz ich inwentaryzacji.

Dla osób fizycznych dostępna jest możliwość częściowej spłaty kapitału kredytowego lub pożyczka na usuwanie wyrobów zawierających azbest (na pokrycie do 95 % całkowitych kosztów zadania). Do dofinansowania kwalifikowane są zarówno koszty demontażu wyrobów zawierających azbest, jak i przygotowanie ich do transportu, transport oraz unieszkodliwienie poprzez składowanie lub przetwarzanie. Dokładne informacje o dostępnych dotacjach i pożyczkach uzyskać można w siedzibie Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi lub na stronie internetowej www.wfosigw.lodz.pl.

Innym sposobem zdobycia środków finansowych, nie tylko na usunięcie dachu pokrytego eternitem, ale także na założenie nowego pokrycia dachowego, są kredyty udzielane przez Bank Ochrony Środowiska we współpracy z WFOŚiGW w Łodzi. Są to kredyty z dotacją na częściową spłatę kapitału. Podobnie jak w przypadku dotacji z kredytu finansowane mogą być prace związane z demontażem powierzchni dachowych azbestowych lub elewacji z płyt azbestowych, ich transport i unieszkodliwianie, a także zakup i montaż nowych pokryć dachu lub elewacji.

Więcej informacji na temat azbestu uzyskać można na stronie internetowej www.bezazbestu.com.pl. Jest to strona uruchomiona w ramach ogólnopolskiej „kampanii

antyazbestowej”. Znajdują się na niej informacje dotyczące odpowiedzialności prawnej, przykłady firm realizujących demontaż wyrobów zawierających azbest oraz firm wykonujących inwentaryzacje na terenie całego kraju. Na stronie znajduje się również kontakt do osób pracujących w ogólnopolskim punkcie konsultacyjnym oraz przykłady ogólnodostępnych seminariów o tematyce azbestowej realizowanych na terenie całego kraju, również na terenie województwa łódzkiego.

Artykuł ten został opracowany na podstawie informacji zawartych na poniższych stronach internetowych, na których można uzyskać bardziej szczegółowe wskazówki, zapoznać się z treścią aktów prawnych dotyczących problematyki azbestu, a także pobrać wymagane formularze:

www.bezazbestu.com.pl

www.bazaazbestowa.pl

www.wfosigw.lodz.pl

www.bosbank.pl

www.polskabezazbestu.pl